Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (čtvrtého senátu)

6. března 2025 *

„Řízení o předběžné otázce – Justiční spolupráce v občanských věcech – Nařízení (EU) 2019/1111 – Působnost – Článek 1 odst. 1 písm. b) a odst. 2 písm. e) – Opatření spojené s nakládáním se jměním dítěte – Článek 7 – Příslušnost ve věcech rodičovské odpovědnosti – Článek 10 – Volba soudu – Nařízení (EU) č. 1215/2012 – Působnost – Článek 1 odst. 2 písm. a) – Vyloučení věcí osobního stavu nebo způsobilosti fyzických osob k právům a právním úkonům – Pravidla pro určení soudní příslušnosti stanovená ve dvoustranné smlouvě mezi Bulharskou republikou a Ruskou federací uzavřené před přistoupením Bulharské republiky k Evropské unii – Rozdíl mezi těmito pravidly a pravidly stanovenými nařízením 2019/1111 – Článek 351 SFEU – Pojem ‚neslučitelnost‘ “

Ve věci C-395/23 [Anikovi] [i],

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podaná na základě článku 267 SFEU rozhodnutím Obvodního soudu v Sofii (Sofijski rajonen sad, Bulharsko) ze dne 24. června 2023, došlým Soudnímu dvoru dne 29. června 2023, a doplněným usnesením ze dne 6. února 2024, došlým Soudnímu dvoru téhož dne, v řízení

E. M. A.,

E. M. A.,

M. I. A.

SOUDNÍ DVŮR (čtvrtý senát),

ve složení: K. Lenaerts, předseda Soudního dvora, vykonávající funkci předsedy čtvrtého senátu, C. Lycourgos, předseda třetího senátu, M. L. Arastey-Sahún, předsedkyně pátého senátu, S. Rodin a O. Spineanu-Matei (zpravodajka), soudci,

generální advokát: J. Richard de la Tour,

za soudní kancelář: R. Stefanova-Kamiševa, radová,

s přihlédnutím k písemné části řízení a po jednání konaném dne 12. září 2024,

* Jednací jazyk: bulharština.

[i] Název projednávané věci je fiktivní. Neodpovídá skutečnému jménu žádné ze zúčastněných stran.

s ohledem na vyjádření, která předložili:

– za E. M. A., E. M. A. a M. I. A.: L. S. Končeva, advokat,

– za španělskou vládu: I. Herranz Elizalde a P. Pérez Zapico, jako zmocněnci,

– za maďarskou vládu: Zs. Biró-Tóth a M. Z. Fehér, jako zmocněnci,

– za Evropskou komisi: S. Noë, W. Wils a I. Zaloguin, jako zmocněnci,

po vyslechnutí stanoviska generálního advokáta na jednání konaném dne 28. listopadu 2024,

vydává tento

Rozsudek

1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu čl. 4 odst. 1 písm. c) nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I) (Úř. věst. 2008, L 177, s. 6, dále jen „nařízení Řím I“), čl. 24 bodu 1 nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 ze dne 12. prosince 2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. 2012, L 351, s. 1, dále jen „nařízení Brusel Ia“), jakož i čl. 1 odst. 2 písm. e) a čl. 7 odst. 1 nařízení Rady (EU) 2019/1111 ze dne 25. června 2019 o příslušnosti, uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské odpovědnosti a o mezinárodních únosech dětí (Úř. věst. 2019, L 178, s. 1, a oprava Úř. věst. 2020, L 347, s. 52, dále jen „nařízení Brusel IIb“).

2 Tato žádost byla předložena v rámci nesporného řízení zahájeného jménem dvou nezletilých dětí, E. M. A. a E. M. A., za účelem získání souhlasu soudu s prodejem jejich podílů na třech nemovitostech nacházejících se v Bulharsku, a to se souhlasem jejich matky M. I. A.

Právní rámec

Mezinárodní právo

3 Smlouva mezi Svazem sovětských socialistických republik a Bulharskou lidovou republikou o právní pomoci ve věcech občanských, rodinných a trestních, podepsaná v Moskvě dne 19. února 1975 (*Recueil des traités des Nations unies*, sv. 1015, č. 14855, s. 41, dále jen „rusko-bulharská smlouva“), byla v Bulharsku ratifikována výnosem č. 784 ze dne 15. dubna 1975 (DV č. 33/1975) a vyhlášena dne 10. února 1976 (DV č. 12/1976, oprava DV č. 17/2014). Článek 25 této smlouvy stanoví:

„1. Právní vztahy mezi rodiči a dětmi se řídí právními předpisy té smluvní strany, na jejímž území mají společné bydliště.

[…]

6. Ve vztahu k právním vztahům uvedeným v odstavcích 1, 2, 3, 4 a 5 jsou příslušné soudní orgány smluvní strany, jejíž je dítě státním příslušníkem nebo na jejímž území má dítě bydliště nebo pobyt.“

4 Článek 30 odst. 2 rusko-bulharské smlouvy stanoví, že forma transakce s nemovitostmi se řídí právem smluvní strany, na jejímž území se nemovitost nachází.

Unijní právo

Nařízení Řím I

5 Článek 4 nařízení Řím I, nadepsaný „Rozhodné právo při neexistenci volby práva“, v odst. 1 písm. c) stanoví:

„V míře, ve které nebylo právo rozhodné pro smlouvu zvoleno podle článku 3, a aniž jsou dotčeny články 5 až 8, je právo rozhodné pro následující smlouvy určeno takto:

[…]

c) smlouva, jejímž předmětem je věcné právo k nemovitosti nebo nájem nemovitosti, se řídí právem země, ve které se nemovitost nachází;

[…]“

Nařízení Brusel Ia

6 Článek 1 nařízení Brusel Ia stanoví:

„1. Toto nařízení se vztahuje na věci občanské a obchodní bez ohledu na druh soudu. […]

2. Toto nařízení se nevztahuje na:

a) věci osobního stavu nebo způsobilost fyzických osob k právům a právním úkonům […]

[…]“

7 Článek 24 bod 1 nařízení Brusel Ia stanoví:

„Bez ohledu na bydliště stran mají výlučnou příslušnost tyto soudy členského státu:

1) pro řízení, jejichž předmětem jsou věcná práva k nemovitostem a nájem nemovitostí, soudy členského státu, v němž se nemovitost nachází.

[…]“

Nařízení Brusel IIb

8 Body 10, 19, 20 a 91 odůvodnění nařízení Brusel IIb znějí takto:

„(10) Ohledně jmění dítěte by se toto nařízení mělo použít pouze na opatření k ochraně dítěte, konkrétně na určení osoby, orgánu nebo jiného subjektu odpovědných za jmění dítěte, pověřených zastupováním dítěte nebo napomáháním dítěti a na stanovení jejich úkolů, jakož i na správu, zachování jmění dítěte nebo nakládání s ním. V této souvislosti by toto nařízení například mělo být použito v případech, kdy je předmětem řízení určení osoby, orgánu nebo jiného subjektu ke správě jmění dítěte. Opatření týkající se jmění dítěte, která se netýkají ochrany dítěte, by se měla nadále řídit nařízením [Brusel Ia]. V těchto případech by se však mohla použít ustanovení tohoto nařízení o příslušnosti v předběžných otázkách.

[…]

(19) Pravidla pro určení příslušnosti ve věcech rodičovské odpovědnosti jsou utvářena s ohledem na nejlepší zájem dítěte a měla by se uplatňovat v souladu s ním. […]

(20) Pro zajištění nejlepšího zájmu dítěte by měla být příslušnost určována v prvé řadě s ohledem na blízkost. Příslušným by tedy měl být soud členského státu, ve kterém má dítě obvyklý pobyt, s výjimkou určitých případů uvedených v tomto nařízení, například došlo-li ke změně pobytu dítěte, nebo na základě dohody nositelů rodičovské odpovědnosti.

[…]

(91) Připomíná se, že v případě dohod s jedním nebo více třetími státy, které členský stát uzavřel před datem svého přistoupení k Unii, se použije článek 351 [SFEU].“

9 Článek 1 tohoto nařízení, nadepsaný „Oblast působnosti“, stanoví:

„1. Toto nařízení se vztahuje na občanské věci týkající se:

a) rozvodu, rozluky nebo prohlášení manželství za neplatné;

b) přiznání, výkonu, převedení a omezení nebo zbavení rodičovské odpovědnosti.

2. Věci uvedené v odst. 1 písm. b) mohou zahrnovat zejména:

[…]

e) opatření k ochraně dítěte spojená se správou, zachováním nebo nakládáním se jměním dítěte.

[…]“

10 Článek 7 uvedeného nařízení, nadepsaný „Obecná příslušnost“, stanoví:

„1. Soudy členského státu jsou příslušné ve věcech rodičovské odpovědnosti k dítěti, které má v době zahájení řízení obvyklý pobyt na území tohoto členského státu.

2. Odstavec 1 tohoto článku se použije s výhradou článků 8 až 10.“

11 Článek 10 nařízení Brusel IIb, nadepsaný „Volba soudu“, v odstavci 1 stanoví:

„Soudy členského státu jsou příslušné ve věcech rodičovské odpovědnosti, jsou-li splněny tyto podmínky:

a) dítě má silný vztah k tomuto členskému státu, zejména z toho důvodu, že:
   i) nejméně jeden z nositelů rodičovské odpovědnosti má v tomto členském státě obvyklý pobyt;
   ii) se jedná o předchozí obvyklý pobyt dítěte; nebo
   iii) dítě je státním příslušníkem tohoto členského státu;

b) strany, jakož i kterýkoli jiný nositel rodičovské odpovědnosti:
   i) se dohodly svobodně na příslušnosti, nejpozději v okamžiku zahájení řízení u soudu; nebo
   ii) výslovně přijaly uvedenou příslušnost v průběhu daného řízení a soud zajistil, že všechny strany jsou informovány o svém právu příslušnost nepřijmout; a

c) výkon příslušnosti je v nejlepším zájmu dítěte.“

12 Kapitola VIII tohoto nařízení, která obsahuje články 94 až 99, upravuje vztah uvedeného nařízení k jiným právním nástrojům, včetně některých dvoustranných smluv uzavřených mezi členskými státy a Svatým stolcem.

Bulharské právo

13 Podle článku 18 zákona o závazkových a smluvních vztazích (Zakon za zadalženijata i dogovorite) se smlouvy o převodu vlastnického práva nebo smlouvy, které zakládají jiná věcná práva k nemovitostem, uzavírají ve formě notářského zápisu.

14 Podle čl. 130 odst. 3 zákona o rodině (Semejen kodeks) lze nakládat s majetkem, jehož předmětem je zejména nemovitý majetek patřící dítěti, pouze se souhlasem obvodního soudu (rajonen sad), v jehož obvodu má dítě současné bydliště, za podmínky, že nakládání s ním není v rozporu s jeho zájmem.

Spor v původním řízení a předběžné otázky

15 V roce 2023 byla k Obvodnímu soudu v Sofii (Sofijski rajonen sad, Bulharsko), který je předkládajícím soudem, podána žádost jménem dvou nezletilých dětí ruské státní příslušnosti, jejichž obvyklý pobyt je v Německu, za účelem získání souhlasu s prodejem jejich spoluvlastnických podílů na třech nemovitostech nacházejících se v Bulharsku, které zdědily po smrti svého otce.

16 Podle čl. 130 odst. 3 zákona o rodině totiž musí s prodejem nemovitého majetku patřícího dítěti s ohledem na jeho zájem souhlasit místně příslušný obvodní soud (rajonen sad) před tím, než může být podle článku 18 zákona o závazkových a smluvních vztazích sepsán notářský zápis.

17 Předkládající soud si klade otázku, zda jsou bulharské soudy příslušné v takové situaci, jako je situace ve věci v původním řízení. Uvádí, že Nejvyšší kasační soud (Varchoven kasacionen sad, Bulharsko) zakládá příslušnost bulharských soudů v takové situaci na ustanoveních vnitrostátního práva, jakož i na čl. 30 odst. 2 rusko-bulharské smlouvy, zatímco jiný vnitrostátní soud se rovněž opírá o čl. 4 odst. 1 písm. c) nařízení Řím I. Předkládající soud má nicméně za to, že posledně uvedené ustanovení není na rozdíl od čl. 24 bodu 1 nařízení Brusel Ia relevantní.

18 Tento soud dále poznamenává, že taková situace, jako je situace dotčená v původním řízení, by mohla rovněž spadat do působnosti nařízení Brusel IIb, ledaže by se od něj taková mezinárodní úmluva, jako je rusko-bulharská smlouva, odchylovala. V posledně uvedeném případě by byly v souladu s čl. 7 odst. 1 tohoto nařízení příslušné soudy členského státu, ve kterém má dítě obvyklý pobyt, v projednávané věci tedy německé soudy.

19 Za těchto podmínek se Obvodní soud v Sofii (Sofijski rajonen sad) rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

„1) Patří do oblasti působnosti stanovené v čl. 1 odst. 2 písm. e) nařízení [Brusel IIb] otázky, jež vyvstaly v rámci nesporných řízení týkajících se udělení souhlasu soudu s nakládáním s nemovitostmi nebo spoluvlastnickými podíly na nemovitostech, které patří nezletilému dítěti, například s jejich prodejem?

2) Kterým nařízením se řídí mezinárodní příslušnost soudu členského státu Unie v nesporných řízeních týkajících se udělení souhlasu soudu s nakládáním s nemovitostmi nebo spoluvlastnickými podíly na nemovitostech, které patří nezletilému dítěti, například s jejich prodejem? Má tuto mezinárodní příslušnost – na základě čl. 7 odst. 1 nařízení [Brusel IIb] – soud místa, kde má dítě svůj obvyklý pobyt, anebo – na základě čl. 4 odst. 1 písm. c) nařízení [Řím I] nebo čl. 24 bodu 1 nařízení [Brusel Ia] – soud místa, kde se nemovitost nachází?

3) Deroguje mezinárodní dvoustranná smlouva mezi členským státem (Bulharskou republikou) a třetí zemí (Sovětským svazem, resp. Ruskou federací), která byla uzavřena před přistoupením členského státu k Evropské unii, ustanovení nařízení [Brusel IIb] o mezinárodní příslušnosti ve věcech rodičovské odpovědnosti, když tato mezinárodní smlouva není uvedena v kapitole VIII [tohoto] nařízení […]?“

K předběžným otázkám

K první a druhé otázce

20 Úvodem je třeba uvést, že i když druhá otázka zmiňuje čl. 4 odst. 1 písm. c) nařízení Řím I, předkládající soud vysvětluje, že na toto ustanovení odkázal pouze proto, že bulharský soud založil svou příslušnost na tomto ustanovení, ale předkládající soud nechová žádné pochybnosti o tom, že uvedené ustanovení, které se ve skutečnosti týká rozhodného práva a nikoli soudní příslušnosti, není pro vyřešení otázky – na rozdíl od čl. 24 bodu 1 nařízení Brusel Ia – relevantní.

21 Je třeba rovněž uvést, jak vyplývá z předkládacího rozhodnutí a jak na jednání potvrdila advokátka matky a obou dotčených dětí, že jedno z těchto dětí dosáhlo v průběhu řízení zletilosti.

22 Za těchto podmínek je třeba mít za to, že podstatou první a druhé otázky předkládajícího soudu, kterými je třeba se zabývat společně, je, zda souhlas soudu požadovaný jménem nezletilého dítěte, které má obvyklý pobyt v členském státě, s prodejem podílů, které má toto dítě na nemovitostech nacházejících se v jiném členském státě, spadá do působnosti nařízení Brusel IIb, nebo do působnosti nařízení Brusel Ia.

23 Podle článku 1 nařízení Brusel IIb se toto nařízení vztahuje na občanskoprávní věci týkající se mimo jiné výkonu rodičovské odpovědnosti. Na základě čl. 1 odst. 2 písm. e) tohoto nařízení se tyto věci týkají zejména „opatření k ochraně dítěte spojená se správou, zachováním nebo nakládáním se jměním dítěte“.

24 Podle čl. 1 odst. 1 nařízení Brusel Ia se toto nařízení vztahuje na občanské a obchodní věci bez ohledu na druh soudu, u něhož bylo zahájeno řízení, přičemž zejména z jeho čl. 24 bodu 1 vyplývá, že věci občanské a obchodní zahrnují „řízení, jejichž předmětem jsou věcná práva k nemovitostem“. Článek 1 odst. 2 písm. a) nařízení Brusel Ia vylučuje ze své působnosti „věci osobního stavu nebo způsobilost fyzických osob k právům a právním úkonům“.

25 Jak vyplývá z předkládacího rozhodnutí, v projednávané věci je takový souhlas soudu, jako je souhlas dotčený ve věci v původním řízení, opatřením přijatým s ohledem na osobní stav a způsobilost nezletilého dítěte, jehož cílem je ochrana jeho nejlepšího zájmu. Z judikatury Soudního dvora vyplývá, že vzhledem k tomu, že nezbytnost získat tento souhlas je přímým důsledkem tohoto stavu a této způsobilosti, uvedený souhlas představuje bez ohledu na oblast právního úkonu, kterého se tento souhlas týká, opatření k ochraně dítěte spojené se správou, zachováním nebo nakládáním se jměním dítěte v rámci výkonu rodičovské odpovědnosti ve smyslu čl. 1 odst. 2 písm. e) nařízení Brusel IIb, které se přímo týká způsobilosti dotčené fyzické osoby k právům a právním úkonům ve smyslu čl. 1 odst. 2 písm. a) nařízení Brusel Ia (v tomto smyslu viz rozsudky ze dne 3. října 2013, Schneider, C-386/12, EU:C:2013:633, bod 26, a ze dne 6. října 2015, Matoušková, C-404/14, EU:C:2015:653, body 28 až 31).

26 S ohledem na tyto skutečnosti a úmysl unijního normotvůrce, jak je vyjádřen v bodě 10 odůvodnění nařízení Brusel IIb, spadá takový souhlas soudu, jako je souhlas dotčený ve věci v původním řízení, do působnosti tohoto nařízení, a nikoli nařízení Brusel Ia.

27 Za těchto podmínek jsou v souladu s čl. 7 odst. 1 nařízení Brusel IIb k vydání takového souhlasu v zásadě příslušné soudy členského státu, v němž má dítě v době zahájení řízení obvyklý pobyt.

28 S ohledem na výše uvedené důvody je třeba na první a druhou otázku odpovědět tak, že nařízení Brusel IIb musí být vykládáno v tom smyslu, že souhlas soudu požadovaný jménem nezletilého dítěte, které má obvyklý pobyt v členském státě, s prodejem podílů, které má toto dítě na nemovitostech nacházejících se v jiném členském státě, spadá mezi věci rodičovské odpovědnosti ve smyslu čl. 1 odst. 1 písm. b) tohoto nařízení vzhledem k tomu, že se týká opatření k ochraně dítěte uvedených v odst. 2 písm. e) tohoto článku, takže podle čl. 7 odst. 1 uvedeného nařízení jsou k vydání takového souhlasu v zásadě příslušné soudy členského státu, v němž má dítě v době zahájení řízení obvyklý pobyt.

K třetí otázce

29 Podstatou třetí otázky předkládajícího soudu je, zda se dvoustranná smlouva uzavřená mezi členským státem a třetím státem před přistoupením tohoto členského státu k Unii smí odchýlit od ustanovení nařízení Brusel IIb, i když není uvedena v kapitole VIII tohoto nařízení.

K přípustnosti

30 Španělská vláda se v písemném vyjádření zabývá přípustností třetí otázky vzhledem k tomu, že nesouvisí s předmětem věci v původním řízení a předkládající soud neprokázal existenci souvislosti mezi rusko-bulharskou smlouvou a jakýmkoli ustanovením unijního práva.

31 V tomto ohledu je třeba připomenout, že je věcí pouze vnitrostátních soudů, jimž byl spor předložen a jež musí nést odpovědnost za soudní rozhodnutí, které bude vydáno, posoudit s ohledem na konkrétní okolnosti věci jak nezbytnost rozhodnutí o předběžné otázce pro vydání jejich rozsudku, tak relevanci otázek, které kladou Soudnímu dvoru. Z toho vyplývá, že k otázkám týkajícím se unijního práva se váže domněnka relevance. Odmítnutí rozhodnout o předběžné otázce položené vnitrostátním soudem ze strany Soudního dvora je možné pouze tehdy, je-li zjevné, že žádaný výklad unijního práva nemá žádný vztah k realitě nebo předmětu sporu v původním řízení, jestliže se jedná o hypotetický problém nebo také jestliže Soudní dvůr nedisponuje skutkovými nebo právními poznatky nezbytnými pro užitečnou odpověď na otázky, které jsou mu položeny [rozsudek ze dne 23. listopadu 2021, IS (Protiprávnost předkládacího usnesení), C-564/19, EU:C:2021:949, body 60 a 61, jakož i citovaná judikatura].

32 Podle ustálené judikatury, která se odráží v čl. 94 písm. a) a b) jednacího řádu Soudního dvora, nezbytnost dospět k takovému výkladu unijního práva, jenž bude užitečný pro vnitrostátní soud, vyžaduje, aby tento soud vymezil skutkový a právní rámec, do něhož jsou zasazeny jím položené otázky, nebo alespoň vysvětlil skutkové předpoklady, na nichž jsou tyto otázky založeny. Kromě toho je nezbytné, jak uvádí čl. 94 písm. c) jednacího řádu, aby sama žádost o rozhodnutí o předběžné otázce obsahovala důvody, které vedly předkládající soud k otázce týkající se výkladu či platnosti určitých ustanovení unijního práva, jakož i souvislosti, které uvedený soud spatřuje mezi uvedenými ustanoveními a vnitrostátní právní úpravou použitelnou ve sporu v původním řízení (rozsudek ze dne 21. prosince 2023, European Superleague Company, C-333/21, EU:C:2023:1011, bod 59 a citovaná judikatura).

33 Jak v podstatě uvedla španělská vláda ve svém písemném vyjádření, předkládající soud v projednávané věci ve své třetí předběžné otázce výslovně nezmiňuje ustanovení rusko-bulharské smlouvy, které by mohlo být v rozporu s pravidlem o soudní příslušnosti stanoveným v čl. 7 odst. 1 nařízení Brusel IIb, což je jediné pravidlo uvedené tímto soudem pro případ, že by se toto nařízení mělo použít.

34 V odůvodnění předkládacího rozhodnutí věnovaném popisu právního rámce dotčené věci však předkládající soud cituje články 25 a 30 této smlouvy. Zaprvé uvádí, že z vnitrostátní judikatury vyplývá, že na základě ustanovení vnitrostátního práva, jakož i čl. 30 odst. 2 uvedené smlouvy, se bulharské soudy prohlásí za příslušné jakožto soudy státu, na jehož území se nemovitost nachází, k udělení souhlasu podle čl. 130 odst. 3 zákona o rodině.

35 Zadruhé z čl. 25 odst. 6 rusko-bulharské smlouvy vyplývá, že s ohledem na skutečnost, že ve věci v původním řízení má nezletilé dítě obvyklý pobyt ve státě, který není smluvní stranou rusko-bulharské smlouvy, a sice ve Spolkové republice Německo, mohou být soudní orgány smluvní strany, jejímž je toto dítě státním příslušníkem, tj. v projednávané věci ruské soudní orgány, jak to uvedla Komise ve svém písemném vyjádření, na základě tohoto ustanovení smlouvy příslušné k udělení požadovaného souhlasu.

36 Pravidlo příslušnosti uvedené v čl. 7 odst. 1 nařízení Brusel IIb stanoví, jak bylo uvedeno v bodě 27 tohoto rozsudku, že jsou v zásadě příslušné soudy členského státu, na jehož území má dítě obvyklý pobyt, tj. v projednávané věci německé soudy.

37 Vzhledem k tomu, že toto ustanovení stanoví soudní příslušnost, která se liší od příslušnosti, která by mohla vyplývat z čl. 25 odst. 6 rusko-bulharské smlouvy, jakož i z ustanovení, které podle vnitrostátní judikatury citované v žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce vyplývá z čl. 30 odst. 2 této smlouvy, z třetí otázky, jejího odůvodnění a právního rámce uvedeného předkládajícím soudem dostatečně jasně vyplývá, že tato otázka souvisí s předmětem věci v původním řízení z důvodu existence odlišných pravidel o soudní příslušnosti mezi unijním právem a uvedenou smlouvou, a že problém, který zde vyvstal, není čistě hypotetický.

38 Za těchto podmínek je třeba mít za to, že třetí otázka je přípustná.

K věci samé

39 Podle ustálené judikatury platí, že v rámci postupu spolupráce mezi vnitrostátními soudy a Soudním dvorem zavedeného článkem 267 SFEU přísluší Soudnímu dvoru poskytnout vnitrostátnímu soudu užitečnou odpověď, která mu umožní rozhodnout spor, jenž mu byl předložen. Z tohoto hlediska Soudnímu dvoru přísluší případně přeformulovat otázky, které jsou mu položeny. Soudní dvůr může kromě toho zohlednit i normy unijního práva, na které vnitrostátní soud ve svých otázkách neodkázal (rozsudek ze dne 15. července 2021, Ministrstvo za obrambo, C-742/19, EU:C:2021:597, bod 31).

40 Okolnost, že vnitrostátní soud formuloval předběžnou otázku po formální stránce tak, že odkázal na určitá ustanovení unijního práva, tedy nebrání tomu, aby Soudní dvůr tomuto soudu poskytl všechny prvky výkladu, které mohou být pro rozsouzení věci, jež mu byla předložena, užitečné, ať již na ně posledně uvedený ve svých otázkách odkázal, či nikoli. V tomto ohledu přísluší Soudnímu dvoru, aby ze všech poznatků předložených vnitrostátním soudem, zejména z odůvodnění předkládacího rozhodnutí, vytěžil ty prvky unijního práva, které je s přihlédnutím k předmětu sporu třeba vyložit [rozsudek ze dne 22. prosince 2022, Ministre de la Transition écologique a Premier ministre (Odpovědnost státu za znečištění ovzduší), C-61/21, EU:C:2022:1015, bod 34 a citovaná judikatura].

41 Je třeba zdůraznit, že předkládající soud v podstatě odůvodnil svou třetí otázku tím, že uvedl, že i když kapitola VIII nařízení Brusel IIb upravuje v souladu se svým nadpisem vztahy tohoto nařízení „k jiným nástrojům“, vztahy uvedené v této kapitole se netýkají žádné dvoustranné smlouvy uzavřené mezi členským státem a třetím státem, jako je rusko-bulharská smlouva, s výjimkou dvoustranných smluv uzavřených některými členskými státy se Svatým stolcem, které nejsou v projednávané věci relevantní.

42 Z bodu 91 odůvodnění nařízení Brusel IIb však vyplývá, že v případě dohod s jedním nebo více třetími státy, které členský stát uzavřel před datem svého přistoupení k Unii, se použije článek 351 SFEU.

43 Za těchto podmínek je třeba mít za to, že podstatou třetí otázky předkládajícího soudu je, zda musí být článek 351 SFEU vykládán v tom smyslu, že upravuje vztahy dvoustranné smlouvy uzavřené mezi členským státem a třetím státem před přistoupením tohoto členského státu k Unii s nařízením Brusel IIb, pokud taková smlouva není uvedena v kapitole VIII tohoto nařízení, a pokud ano, za jakých okolností se tato smlouva může od uvedeného nařízení odchýlit.

44 Článek 351 v prvním pododstavci stanoví, že práva a povinnosti vyplývající ze smluv uzavřených před 1. lednem 1958 nebo pro přistupující státy přede dnem jejich přistoupení mezi jedním nebo několika členskými státy na jedné straně a jednou nebo několika třetími zeměmi na straně druhé nejsou Smlouvami dotčeny. Druhý pododstavec tohoto článku upřesňuje, že pokud jsou uvedené smlouvy neslučitelné se Smlouvami, použije příslušný členský stát či členské státy všech vhodných prostředků k odstranění zjištěných neslučitelností. V případě potřeby si členské státy poskytnou vzájemnou pomoc k dosažení tohoto cíle a zaujmou případně společný postoj.

45 Z judikatury Soudního dvora týkající se článku 351 SFEU vyplývá, že cílem tohoto ustanovení je umožnit členským státům dodržovat práva, která mají třetí státy podle mezinárodního práva na základě smluv uzavřených před přistoupením těchto členských států k Unii, a plnit jejich odpovídající povinnosti [v tomto smyslu viz zejména rozsudky ze dne 9. února 2012, Luksan, C-277/10, EU:C:2012:65, bod 61, ze dne 13. ledna 2022, MIUR a Ufficio Scolastico Regionale per la Campania, C-282/19, EU:C:2022:3, bod 55, jakož i ze dne 14. března 2024, Komise v. Spojené království (Rozsudek Nejvyššího soudu), C-516/22, EU:C:2024:231, bod 60].

46 Kromě toho je čl. 351 první pododstavec SFEU pravidlem, které může, jsou-li splněny podmínky pro jeho použití, umožnit odchýlit se od použití unijního práva, ať už primárního nebo sekundárního [v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 28. října 2022, Generalstaatsanwaltschaft München (Vydávání a zásada *ne bis in idem*), C-435/22 PPU, EU:C:2022:852, body 119 a 121 a citovaná judikatura].

47 Soudní dvůr nicméně upřesnil, že dřívější mezinárodní smlouva může znemožnit uplatnění právní normy Unie na základě čl. 351 prvního pododstavce SFEU, jsou-li splněny dvě podmínky, a sice že se jedná o smlouvu uzavřenou před vstupem unijních Smluv v platnost v dotyčném členském státě a dotyčný třetí stát z úmluvy vyvozuje práva, jejichž dodržování může od uvedeného členského státu vyžadovat [rozsudek ze dne 14. března 2024, Komise v. Spojené království (Rozsudek Nejvyššího soudu), C-516/22, EU:C:2024:231, bod 64 a citovaná judikatura].

48 Soudní dvůr rovněž uvedl, že je na soudech členských států, aby ověřily, zda lze případnou neslučitelnost mezi unijním právem a mezinárodní smlouvou uvedenou v článku 351 SFEU odstranit výkladem této mezinárodní smlouvy, který bude v co největším možném rozsahu v souladu s unijním právem, a to při dodržení mezinárodního práva. Pokud by nebylo možné provést výklad mezinárodní smlouvy, který by byl v souladu s unijním právem, členské státy jsou na základě čl. 351 druhého pododstavce SFEU povinny přijmout nezbytná opatření za účelem odstranění neslučitelnosti mezi touto úmluvou a unijním právem, případně tím, že tuto úmluvu vypoví. Do doby, než dojde k takovému odstranění, jim však čl. 351 první pododstavec SFEU dovoluje, aby se i nadále uvedenou úmluvu řídily (rozsudek ze dne 22. října 2020, Ferrari, C-720/18 a C-721/18, EU:C:2020:854, body 68 a 69, jakož i citovaná judikatura).

49 Z bodů 44 až 48 tohoto rozsudku vyplývá, že pokud smlouva uzavřená mezi členským státem a jedním nebo více třetími státy přede dnem přistoupení tohoto členského státu k Unii není uvedena v aktu unijního práva, má článek 351 SFEU jakožto obecné ustanovení primárního práva upravovat vztahy mezi tímto aktem a touto smlouvou, jak to ve vztahu k nařízení Brusel IIb připomíná bod 91 odůvodnění tohoto nařízení. S výhradou, že třetímu státu, který je smluvní stranou takové smlouvy, z ní plynou práva, jejichž dodržování může od dotčeného členského státu požadovat, článek 351 SFEU umožňuje tomuto členskému státu použít pravidla této smlouvy, i když tato pravidla jsou vzhledem k tomu, že nemohou být vykládána v souladu s unijním

právem, neslučitelná s unijním právem. V případě neslučitelnosti může uvedený členský stát nadále používat pravidla uvedené smlouvy, dokud nenabydou účinnosti opatření nezbytná k odstranění této neslučitelnosti.

50 V projednávané věci bude zaprvé na předkládajícím soudu, aby ověřil, zda rusko-bulharská smlouva uzavřená Bulharskou republikou před jejím přistoupením k Unii obsahuje pravidla, jejichž dodržování může Ruská federace od tohoto členského státu požadovat.

51 Pokud by tomu tak bylo, příslušelo by zadruhé předkládajícímu soudu, aby ověřil, zda je rusko-bulharská smlouva neslučitelná s nařízením Brusel IIb v části, v níž tyto dva právní nástroje nestanoví za okolností sporu v původním řízení příslušnost stejného soudu.

52 V rámci tohoto ověření bude třeba zohlednit nejen čl. 7 odst. 1 nařízení Brusel IIb, ale i jeho čl. 7 odst. 2, podle kterého se odstavec 1 tohoto článku „použije s výhradou článků 8 až 10“ tohoto nařízení, přičemž tato formulace odráží, jak vyplývá z bodu 20 odůvodnění uvedeného nařízení, vůli unijního normotvůrce stanovit v určitých situacích příslušnost jiných soudů než soudů místa obvyklého pobytu dítěte, které jsou určeny na základě kritéria blízkosti.

53 V tomto ohledu čl. 10 odst. 1 nařízení Brusel IIb stanoví, že soudy členského státu jsou příslušné ve věcech rodičovské odpovědnosti, jsou-li splněny tři podmínky.

54 Podle písmene a) tohoto ustanovení musí mít dotyčné dítě silný vztah k tomuto členskému státu, přičemž je třeba upřesnit, že kvůli výrazu „zejména“ nemá výčet tří případů v tomto písm. a) taxativní povahu, takže existenci silného vztahu lze konstatovat i na základě jiného prvku, jenž je relevantní v rámci řízení, v němž je volba soudu požadovaná na základě článku 10 nařízení Brusel IIb, a jenž vytváří konkrétní a významný vztah mezi uvedeným členským státem a osobními zájmy tohoto dítěte.

55 Uvedené ustanovení stanoví, že strany, jakož i kterýkoli jiný nositel rodičovské odpovědnosti se musí podle písm. b) bodu i) buď svobodně dohodnout na příslušnosti, nejpozději v době zahájení řízení u soudu, nebo podle písm. b) bodu ii) výslovně přijmout uvedenou příslušnost v průběhu daného řízení, přičemž soud musí v tomto posledně uvedeném případě zajistit, že všechny strany jsou informovány o svém právu příslušnost nepřijmout.

56 Pokud jde o písmeno c) téhož ustanovení, zde se uvádí, že výkon příslušnosti musí být v nejlepším zájmu dítěte. Tento bod odráží bod 19 odůvodnění nařízení Brusel IIb, který zejména uvádí, že pravidla pro určení příslušnosti ve věcech rodičovské odpovědnosti jsou utvářena s ohledem na nejlepší zájem dítěte. Z toho vyplývá, že soudní příslušnost musí být určena především s ohledem na tento nejlepší zájem. To lze zajistit pouze tím, že bude v každém jednotlivém případě zkoumána otázka, zda je volba soudu požadovaná na základě čl. 10 odst. 1 tohoto nařízení v souladu s uvedeným zájmem (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 1. října 2014, E., C-436/13, EU:C:2014:2246, body 45 a 47).

57 Předkládající soud by se tedy mohl prohlásit za příslušný na základě nařízení Brusel IIb za předpokladu, že se zaprvé ujistí, že v rámci řízení, které u něj bylo zahájeno, existuje konkrétní a významný vztah mezi Bulharskou republikou a osobními zájmy dotčeného dítěte, jak by tomu mohlo být v případě skutečnosti, že toto dítě má podíly na nemovitostech nacházejících se na území tohoto členského státu, a zadruhé, že vzhledem k nepřítomnosti odpůrce v takovém nesporném řízení, jako je původní řízení, matka nezletilého dítěte jakožto jediná nositelka

rodičovské odpovědnosti v průběhu řízení výslovně souhlasí s příslušností uvedeného soudu poté, co byla informována o svém právu nepřijmout ji, a zatřetí, že výkon této příslušnosti je v nejlepším zájmu dítěte.

58 Pokud by měl předkládající soud za to, že ve věci v původním řízení je rusko-bulharská smlouva neslučitelná s nařízením Brusel IIb v části, v níž přiznává příslušnost jiným soudům, než jsou soudy určené články 7 až 10 tohoto nařízení, bude muset zatřetí v souladu s judikaturou připomenutou v bodě 48 tohoto rozsudku přezkoumat, zda lze tuto neslučitelnost odstranit prostřednictvím výkladu této smlouvy v souladu s uvedeným nařízením. V případě záporné odpovědi a není-li předkládající soud oprávněn tuto neslučitelnost sám odstranit, bude moci začtvrté použít pravidla uvedené smlouvy a nepřihlížet k pravidlům nařízení Brusel IIb.

59 Je však třeba zdůraznit, že i když jsou soudy členských států povinny ověřit, zda lze případnou neslučitelnost mezi unijním právem a dřívější dvoustrannou smlouvou, jako je rusko-bulharská smlouva, odstranit tím, že se tato smlouva v co největším možném rozsahu a v souladu s mezinárodním právem vyloží v souladu s unijním právem, nejsou povinny ověřit, zda lze případnou neslučitelnost mezi unijním právem a takovou smlouvou odstranit výkladem nebo použitím unijního práva způsobem, který je v souladu s uvedenou úmluvou.

60 Předkládající soud tak nesmí využít možnosti uvedené v bodě 57 tohoto rozsudku a prohlásit se za příslušný na základě čl. 10 odst. 1 písm. a), písm. b) bodu ii) a písm. c) nařízení Brusel IIb namísto toho, aby použil pravidlo obecné příslušnosti uvedené v čl. 7 odst. 1 tohoto nařízení, s cílem uvést unijní právo do souladu s rusko-bulharskou smlouvou a tímto způsobem konstatovat, že za okolností sporu v původním řízení je uvedená smlouva slučitelná s unijním právem vzhledem k tomu, že se v obou stanoví tentýž soud jakožto soud příslušný v rámci tohoto sporu.

61 S ohledem na výše uvedené důvody je třeba na třetí otázku odpovědět tak, že článek 351 SFEU musí být vykládán v tom smyslu, že upravuje vztahy mezi smlouvou uzavřenou mezi členským státem a jedním nebo několika třetími státy přede dnem přistoupení tohoto členského státu k Unii a nařízením Brusel IIb, pokud tato smlouva, i když není uvedena v kapitole VIII tohoto nařízení, přiznává práva, jejichž dodržování může třetí stát, který je smluvní stranou uvedené smlouvy, od dotyčného členského státu požadovat. V případě neslučitelnosti mezi takovou smlouvou a nařízením Brusel IIb, kterou soud tohoto členského státu nemůže odstranit v rámci řízení, které před ním probíhá a které spadá do oblasti upravené jak touto smlouvou, tak tímto nařízením, může tento soud použít pravidla uvedené smlouvy na úkor pravidel stanovených uvedeným nařízením, dokud nenabyla účinnosti opatření nezbytná k odstranění této neslučitelnosti, přičemž je třeba upřesnit, že uvedený členský stát musí za účelem přijetí a provedení takových opatření použít všech vhodných prostředků.

K nákladům řízení

62 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (čtvrtý senát) rozhodl takto:

1) **Nařízení Rady (EU) 2019/1111 ze dne 25. června 2019 o příslušnosti, uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské odpovědnosti a o mezinárodních únosech dětí**

   musí být vykládáno v tom smyslu, že

   souhlas soudu požadovaný jménem nezletilého dítěte, které má obvyklý pobyt v členském státě, s prodejem podílů, které má toto dítě na nemovitostech nacházejících se v jiném členském státě, spadá mezi věci rodičovské odpovědnosti ve smyslu čl. 1 odst. 1 písm. b) tohoto nařízení vzhledem k tomu, že se týká opatření k ochraně dítěte uvedených v odst. 2 písm. e) tohoto článku, takže podle čl. 7 odst. 1 uvedeného nařízení jsou k vydání takového souhlasu v zásadě příslušné soudy členského státu, v němž má dítě v době zahájení řízení obvyklý pobyt.

2) **Článek 351 SFEU musí být vykládán v tom smyslu, že upravuje vztahy mezi smlouvou uzavřenou mezi členským státem a jedním nebo několika třetími státy přede dnem přistoupení tohoto členského státu k Evropské unii a nařízením 2019/1111, pokud tato smlouva, i když není uvedena v kapitole VIII tohoto nařízení, přiznává práva, jejichž dodržování může třetí stát, který je smluvní stranou uvedené smlouvy, od dotyčného členského státu požadovat. V případě neslučitelnosti mezi takovou smlouvou a nařízením 2019/1111, kterou soud tohoto členského státu nemůže odstranit v rámci řízení, které před ním probíhá a které spadá do oblasti upravené jak touto smlouvou, tak tímto nařízením, může tento soud použít pravidla uvedené smlouvy na úkor pravidel stanovených uvedeným nařízením, dokud nenabyla účinnosti opatření nezbytná k odstranění této neslučitelnosti, přičemž je třeba upřesnit, že uvedený členský stát musí za účelem přijetí a provedení takových opatření použít všech vhodných prostředků.**

Podpisy